

**Міністерство аграрної політики та продовольства України
Український інститут експертизи сортів рослин**

АТЛАС

морфологічних ознак сортів винограду *Vitis* L.

(доповнення до Методики проведення експертизи сортів винограду (*Vitis* L.) на відмінність, однорідність і стабільність)

Київ 2017

Міністерство аграрної політики та продовольства України
Український інститут експертизи сортів рослин

АТЛАС

морфологічних ознак сортів винограду *Vitis* L.

(доповнення до Методики проведення експертизи сортів винограду (*Vitis* L.) на відмінність,
однорідність і стабільність)

Київ 2017

УДК 634.8:631.526.32:581.4

А 92

Атлас морфологічних ознак сортів винограду *Vitis* L. (доповнення до Методики проведення експертизи сортів винограду (*Vitis* L.) на відмінність, однорідність і стабільність). – Український інститут експертизи сортів рослин, 2017. – 49 с.

Атлас підготували: Ткачик С. О. – к. с.-г. н., Каражбей Г. М. – к. с.-г. н., Лещук Н. В. – к. с.-г. н., Гринів С. М. – к. с.-г. н., Матус В. М. – с. н. с., Український інститут експертизи сортів рослин; Ковальова І. А. – к. с.-г. н., Герус Л. В. – к. с.-г. н., Національний науковий центр «Інститут винограду і вина ім. В. Є. Таїрова».

Рецензент: Гонтар В. Т. – к. с.-г. н., доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України.

Оригінальні світлини, кольорові гами, шкали, фототеку вегетативних і генеративних органів рослин винограду справжнього забезпечили Лещук Н. В., Ковальова І. А., Матус В. М.

Фотомонтаж і комп'ютерна верстка: Мажуга К. М.

Атлас морфологічних та ідентифікаційних ознак сортів винограду *Vitis* L. слід вважати доповненням до Методики з експертизи сортів винограду на відмінність, однорідність і стабільність. Атлас включає якісні, кількісні та псевдоякісні ознаки сортів *Vitis* L., які мають свою градацію, ступінь виявлення, довірчі інтервали мінливості ознаки.

Атлас розраховано на спеціалістів, які проводять кваліфікаційну експертизу сортів-кандидатів щодо визначення критеріїв охороноздатності (відмінність, однорідність і стабільність), селекціонерів, науковців та може бути наочним посібником для підготовки фахівців ОКР „Магістр” за спеціальністю „Селекція і генетика”, спеціалізація „Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин”. Він практично допоможе експерту встановити код морфологічної ознаки та ступінь її виявлення. Його можуть використати селекціонери для опису нового сорту, який планується заявити з метою державної реєстрації сорту та/або прав на нього. Атлас морфологічних та ідентифікаційних ознак зазначеного ботанічного таксона можна використовувати як наочний посібник з описової морфології рослин винограду.

ISBN

© Український інститут експертизи сортів рослин, 2017

МОРФОЛОГІЧНА БУДОВА РОСЛИНИ *Vitis L.*

БОТАНІЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ВИНОГРАДУ СПРАВЖНЬОГО

<u>Царство:</u>	<u>Рослини</u>
<u>Відділ:</u>	Покритонасінні
<u>Клас:</u>	<u>Дводольні</u>
<u>Родина:</u>	<u>Виноградові</u> (Vitaceae)
<u>Рід:</u>	Виноград
<u>Види:</u>	• <u>Vitis acerifolia</u>; <u>Vitis aestivalis</u>; <u>Vitis amurensis</u> ; • <u>Vitis arizonica</u> ; <u>Vitis x bourquina</u>; <u>Vitis californica</u>; • <u>Vitis x champinii</u>; <u>Vitis cinerea</u>; <u>Vitis x doaniana</u>; • <u>Vitis girdiana</u>; <u>Vitis labrusca</u>; <u>Vitis x labruscana</u>; • <u>Vitis lincecumii</u>; <u>Vitis monticola</u>; <u>Vitis mustangensis</u>; • <u>Vitis x novae-angliae</u>; <u>Vitis palmata</u>; <u>Vitis riparia</u>; • <u>Vitis rotundifolia</u>; <u>Vitis rupestris</u>; <u>Vitis shuttleworthii</u>; • <u>Vitis tiliifolia</u>; <u>Vitis vinifera</u>; <u>Vitis vulpina</u>

Коди фенологічних фаз винограду справжнього відповідно до шкали ВВСН

ВВСН - коди	Опис
Основна стадія розвитку 0	Паросток/ брунька розвиток
00	Стан спокою: зимові бруньки гостро-округлі світло чи темно-коричневі залежно від сорту, брунька більше або менше закрита відповідно до сортових ознак.
01	Початок набрякання: бруньки починають збільшуватись у розмірах.
03	Кінець набрякання бруньок: бруньки набрякли, але верхні лусочки ще не розсунулись.
05	“Волокниста стадія”: верхні лусочки розсунулись, явно видно коричневі волокна.
07	Початок розкриття бруньок: через коричневі волокна видно кінчики зелених листочків.
09	Брунька розкрилася: явно видно коронку молодого пагона.
Основна стадія розвитку 1	Розвиток листків
11	Перший листок розкрився
12	Два листки розкрилися
13	Три листки розкрилися
14	Чотири листки розкрилися
16	Шість листків розкрилися
19	Дев'ять або більше листків розкрилися
Основна стадія розвитку 5	Поява суцвіття
53	Суцвіття явно видно
55	Суцвіття збільшене, квітки не відокремлені одна від одної
57	Суцвіття повністю розвинене, квітки відокремлені
Основна стадія розвитку 6	Цвітіння

ВВСН - коди	Опис
60	Перші квіткові ковпачки відокремлюються від квітколожа
61	Початок цвітіння: до 10 % ковпачків обпало
63	30 % ковпачків обпало
65	Масове цвітіння: 50 % ковпачків обпало
67	70% ковпачків обпало
69	Кінець цвітіння: 90 % ковпачків опало
Основна стадія розвитку 7	Розвиток ягід
71	Зав'язь: початок наливу ягід, майже не лишилося квіток
73	Утворюється зав'язь, ягоди дрібні
75	Ягоди розміром з горошину
77	Ягоди злегка доторкуються
79	Ягоди доторкуються повністю
Основна стадія розвитку 8	Достигання ягід
81	Початок достигання: одиничні ягоди у гроні починають забарвлюватись та пом'якшуються
85	Половина ягід у гроні починають забарвлюватись та пом'якшуються
87	Всі ягоди у гроні забарвились та пом'якшилися, у смаку переважає кислота
89	Ягоди у збиральній стиглості
Основна стадія розвитку 9	Припинення вегетації
91	Після збирання врожаю: визріло 50-65 % довжини лози
92	Визріло 65 – 80 % довжини лози
93	Визріло більше 85 % довжини лози
95	Початок листопаду – листя набуває характерного осіннього забарвлення, опадають одиничні листи
97	Осіннього забарвлення набувають всі листки, 50 % листків обпало
99	Кінець листопаду – опали 90 – 100 % листків

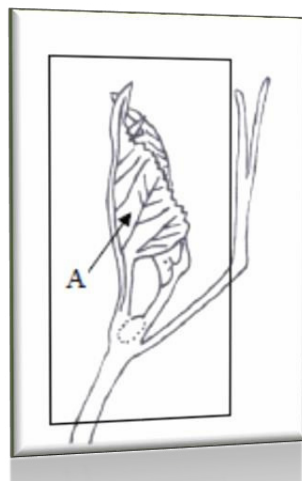
Час розпускання бруньок

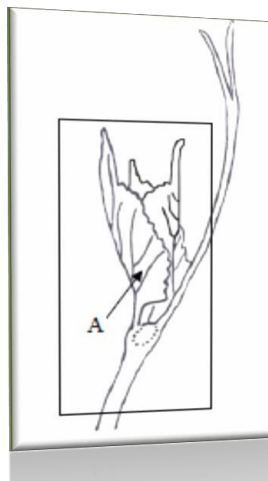
дуже ранній	1	Nero
ранній	3	Chardonnay
середній	5	Cabernet Sauvignon
пізній	7	Mourvèdre
дуже пізній	9	Airen

Відзначають, коли 50 % рослин вступили у цю фазу і щонайменше 50 % бруньок перебувають у стадії 07. Обрізування може впливати на час розкриття бруньок, тому весь матеріал підлягає однаковому обрізуванню за технологією і строком.

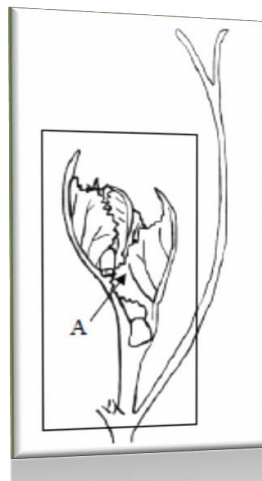
Молодий пагін: відкритість верхівки

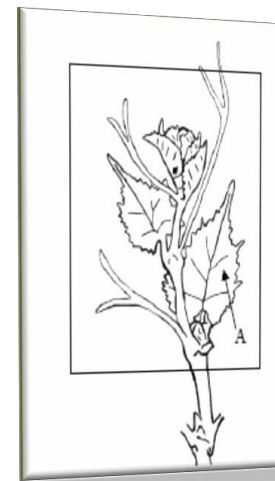
Закрита

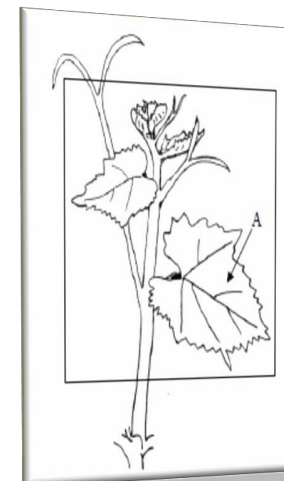
***слабко
відкрита***

напіввідкрита

***широко
відкрита***

***повністю
відкрита***

Відкритість верхівки визначається як положення молодих листків. Листки позначені літерою «А» мають приблизно однаковий фізіологічний вік. Відкритість верхівки корелює з подовженням верхівки пагона.

Молодий пагін: щільність прилеглих волосків на верхівці

• відсутні або дуже нещільна

• нещільна

• середня

• щільна

• дуже щільна

Спостерігають на широко чи повністю відкритих верхівках, визначається виключаючи перші два зовнішні відігнуті листки. На закритих та напіввідкритих верхівках листки розгортають.

Молодий пагін: антоціанове забарвлення прилеглих волосків на верхівці

Відсутнє

слабке

помірне

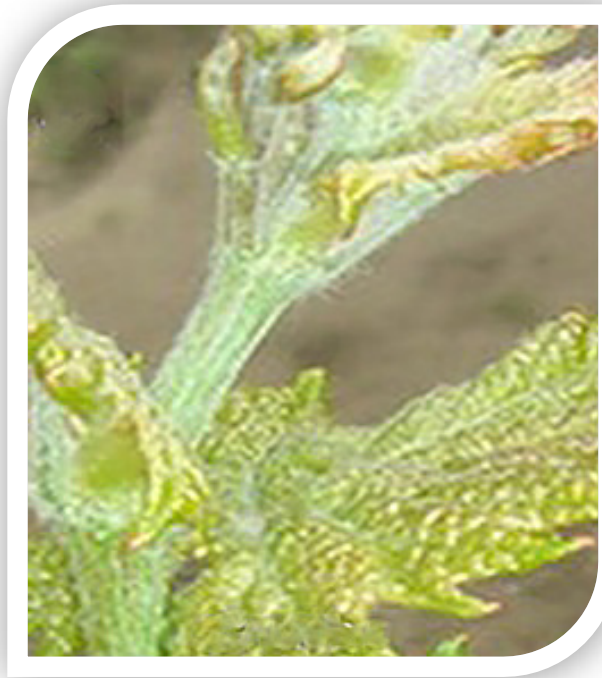
сильне

відсутнє або дуже слабке	1	Furmint
слабке	3	Riesling
помірне	5	Barbera
сильне	7	Каберне-Совіньон
дуже сильне	9	Cina

Молодий пагін: щільність прямих і прилеглих волосків на верхівці

Нещільна

середня

щільна

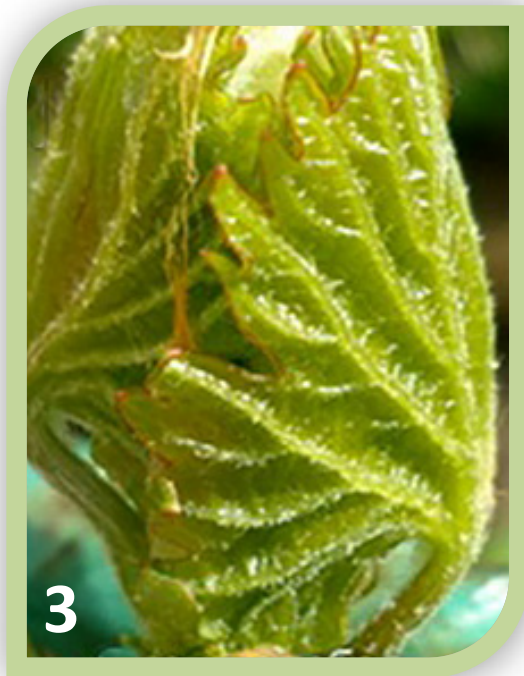
відсутні або дуже нещільна	1	Rupestris du Lot
нещільна	3	3309 Couderc
середня	5	3306 Couderc
щільна	7	Riparia Gloire deMontpellier
дуже щільна	9	

Молодий листок: забарвлення верхнього боку пластинки

жовто-зелене	1	Furmint
зелене	2	Silvaner
зелене із антоціановими плямами	3	Riesling
світло мідно-червоне	4	Kober 5 BB
темно мідно-червоне	5	Chasselas blanc
винно-червоне	6	Deckrot

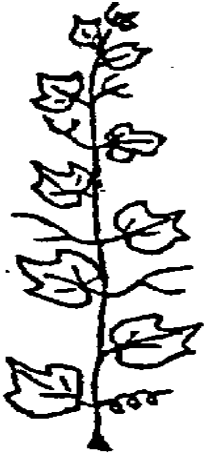
**Молодий листок:
щільність прямих і прилеглих волосків між жилками нижнього боку**

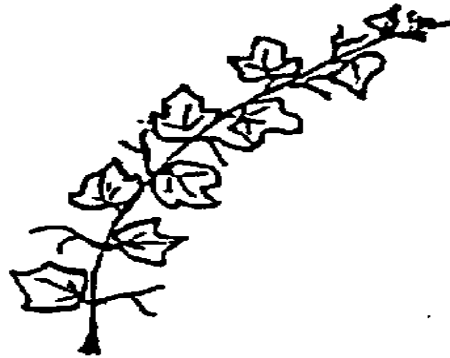
відсутні або дуже нещільна	1	Rupestris du Lot
нещільна	3	Muscat à petits grain blancs
середня	5	Merlot, Riesling
щільна	7	Clairette
дуже щільна	9	Meunier

Обстеження проводять на другому дистальному розгорнутому листку у випадку закритої, слабо відкритої і напіввідкритої верхівки пагона і на четвертому листку – у випадку відкритої верхівки пагона.

Пагін: положення (до підв'язування)

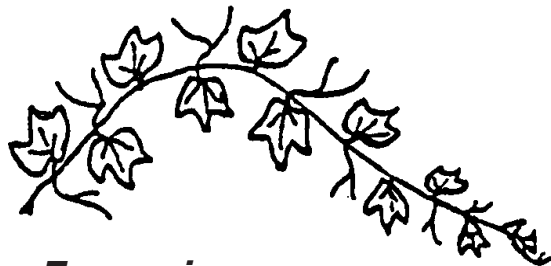
1 - вертикальне

3 - напіввертикальне

5 - горизонтальне

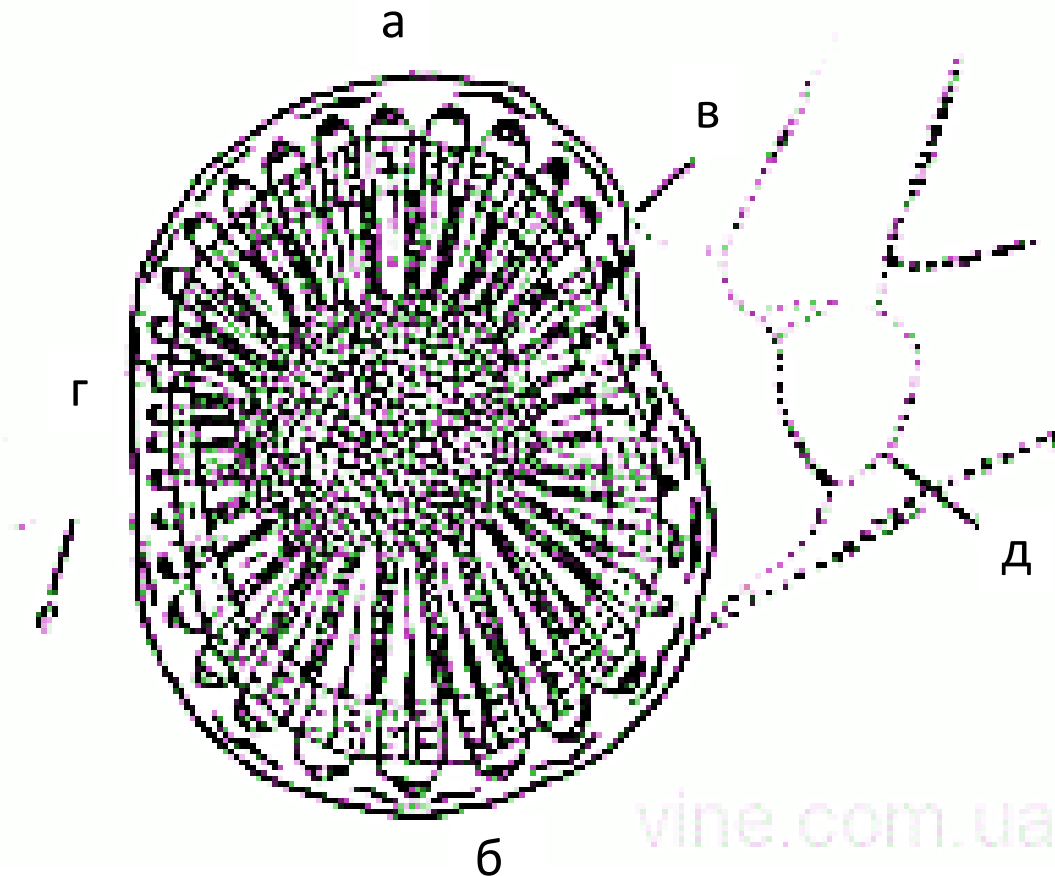
7 - напівпоникле

9 - поникле

Обстеження проводять на непідв'язаних пагонах, коли вони досягнуть довжини близько одного метра.

Пагін: дорсальний / вентральний боки, поперечний переріз пагона

**а — дорсальний бік;
б — вентральний бік;
в — жолобчастий бік;
г — плоский бік;
д — зимуюче вічко**

Пагін: забарвлення вентрального і дорсального боку вузлів і міжвузлів

зелене
зелене і червоне
червоне

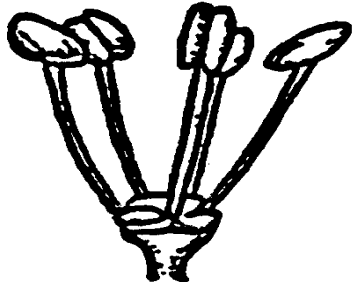

Пагін: вусики за довжиною

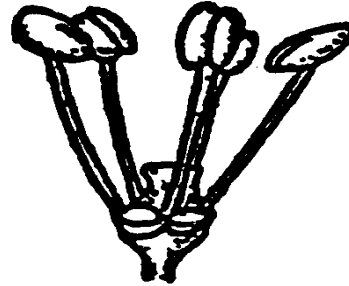

дуже короткі	1	Rupestris du Lot
короткі	3	Aramon noir
середні	5	Піно чорний
довгі	7	Шасла біла
дуже довгі	9	Emperor

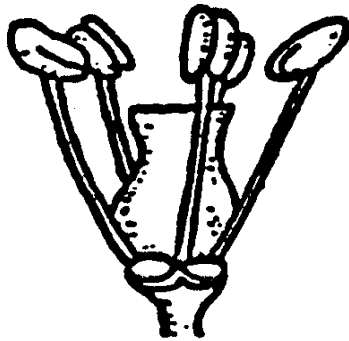
Квітка: статеві органи

1 - добре розвинені
тичинки
відсутня маточка

2 - добре розвинені
тичинки,
редукована маточка

3 - добре розвинені
тичинки і добре роз-
винена маточка

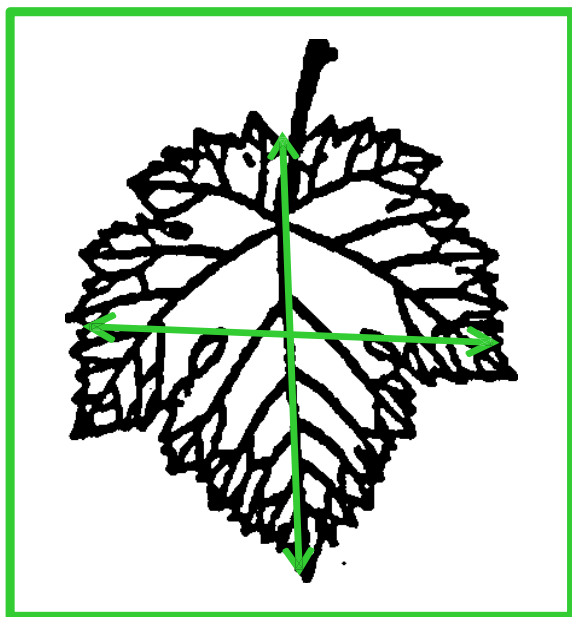

4 - відхилені тичин-
ки і добре розвине-
на маточка

маточка і тичинки

Розвинений листок: розмір пластинки

- 1 • дуже малий
- 3 • малий
- 5 • середній
- 7 • великий
- 9 • дуже великий

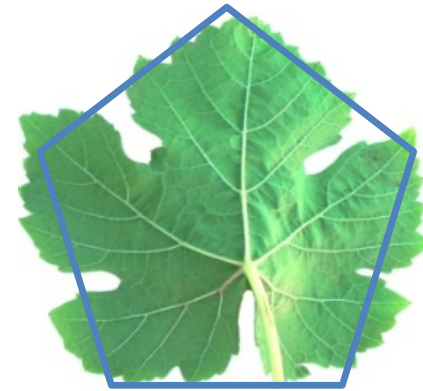
Розвинений листок: форма пластинки

Серцеподібна

дельтоподібна

п'ятикутна

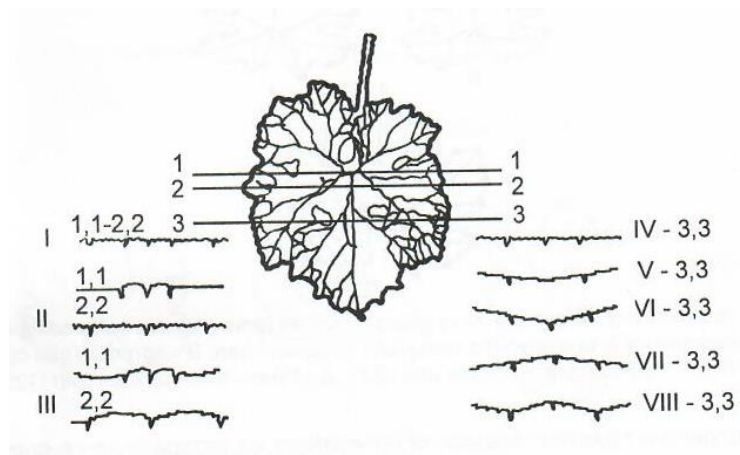

округла

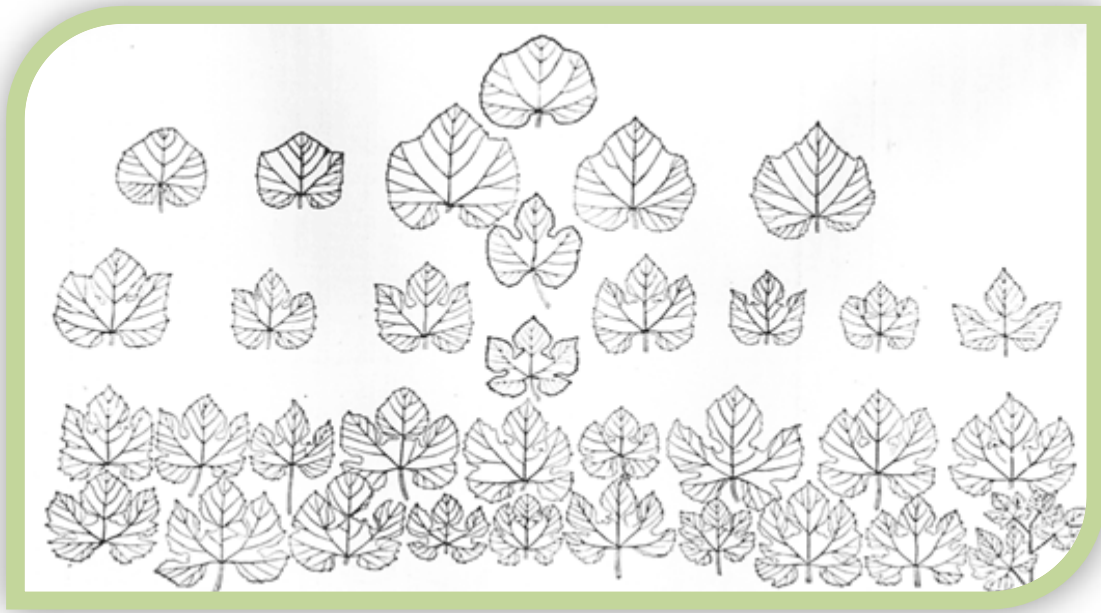
ниркоподібна

Розвинений листок: пухирчастість верхнього боку пластинки

відсутня або
дуже слабка
слабка
помірна
сильна
дуже сильна

Розвинений листок: кількість лопатей

1	<i>одна</i>
2	<i>три</i>
3	<i>п'ять</i>
4	<i>сім</i>
5	<i>більше семи</i>

В однієї рослини можуть утворюватись листки з різною кількістю лопатей. Обстежується переважаюча кількість лопатей.

Розвинений листок: верхні бічні вирізи за глибиною

мілкі

середні

глибокі

дуже глибокі

Лише сорти з лопатевими листками.
Розвинений листок: розташування лопатей верхніх листкових вирізів

Відкрите

закрите

Відкрите

закрите

**слабко
перекриваються**

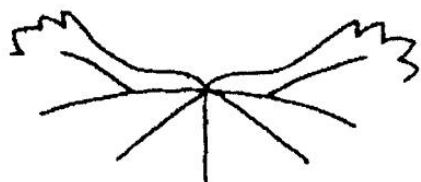
**сильно
перекриваються**

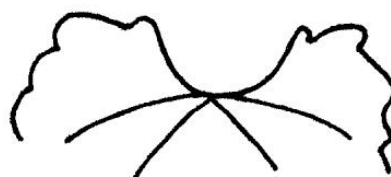
слабко перекриваються

сильно перекриваються

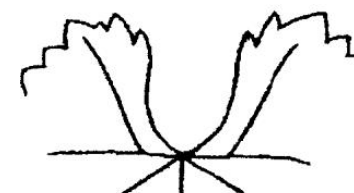
Розвинений листок: розташування лопатей біля черешка

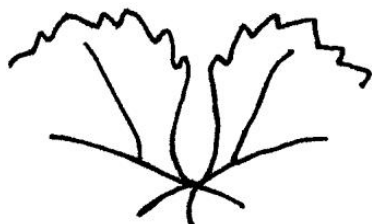
Дуже широко відкрите

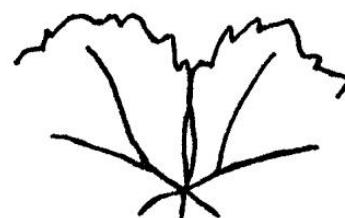
широко відкрите

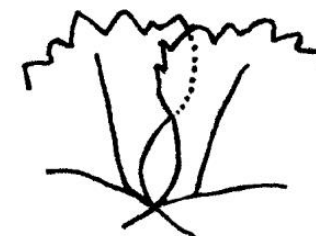
напіввідкрите

слабко відкрите

закрите

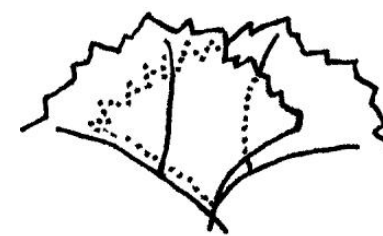
слабко перекриваються

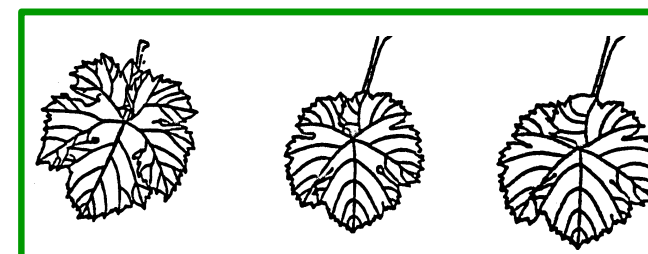
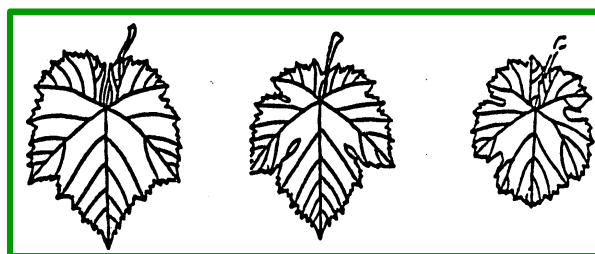
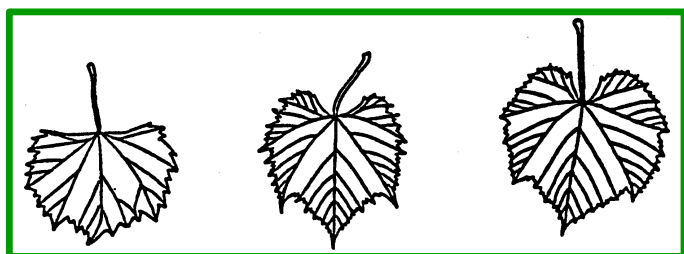
наполовину перекриваються

сильно перекриваються

дуже сильно перекриваються

Розвинений листок: розташування лопатей біля черешка

Дуже широко відкрите

широко відкрите

напіввідкрите

слабко відкрите

закрите

слабко перекриваються

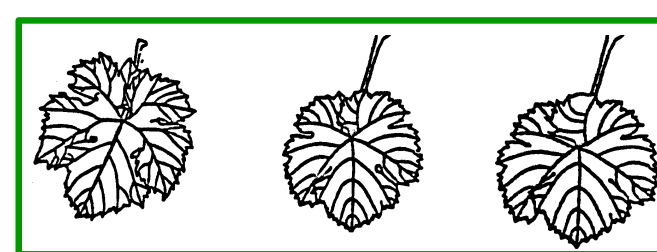
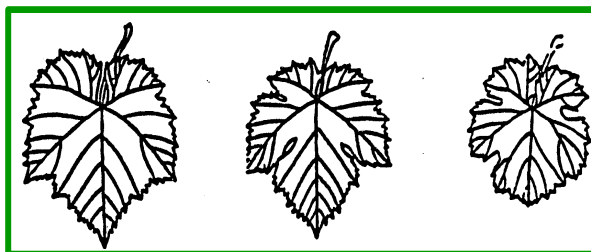
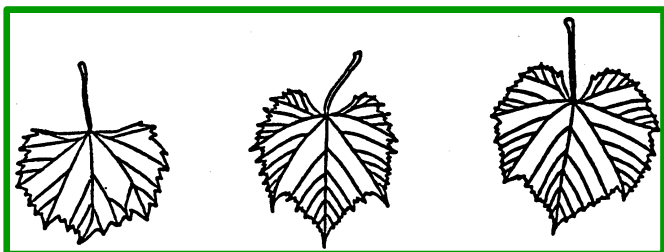
наполовину перекриваються

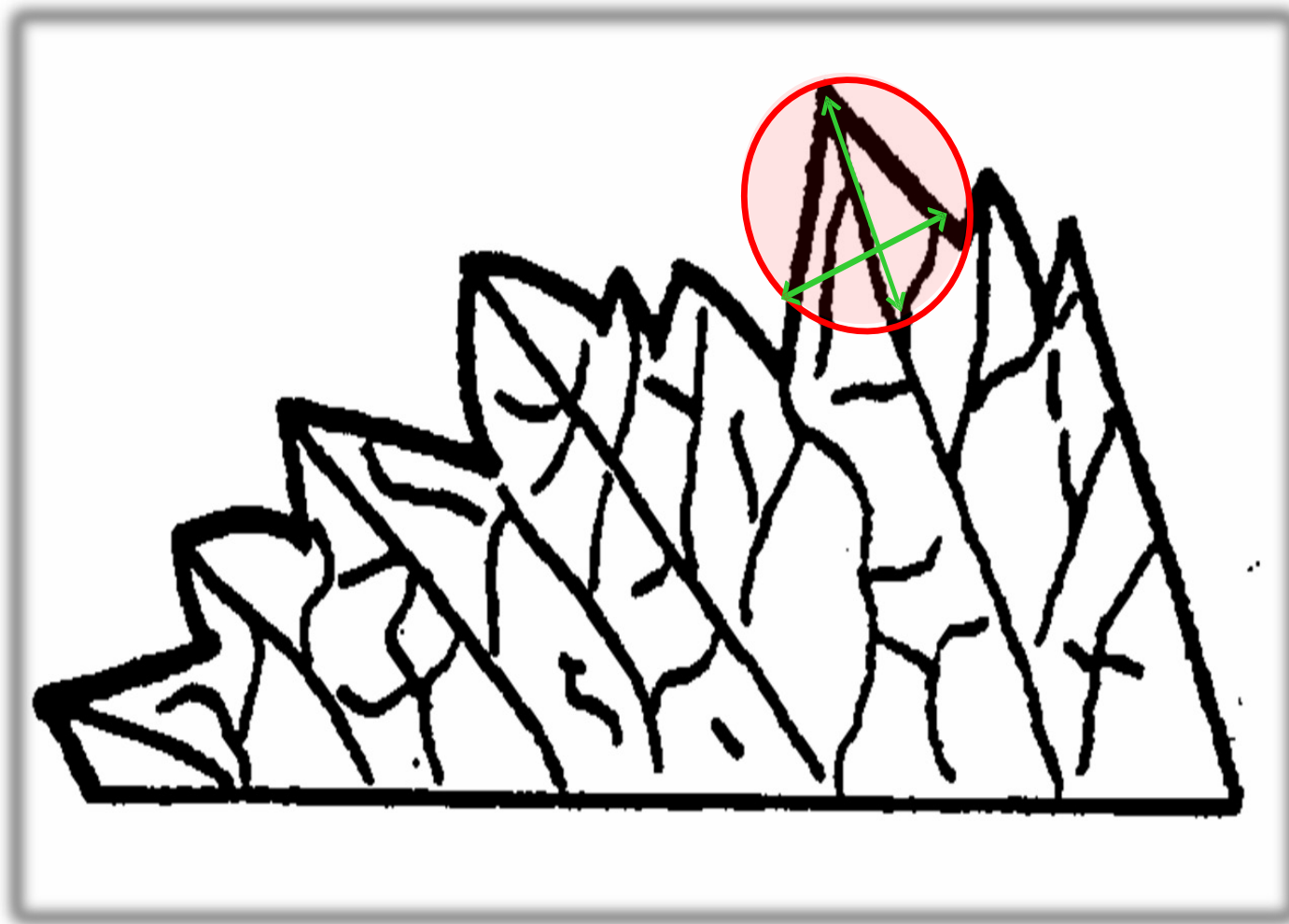
сильно перекриваються

дуже сильно перекриваються

Розвинений листок: довжина, ширина зубців

Короткі

середні

довгі

Розвинений листок: форма зубців

Обидва боки увігнуті

***один бік увігнутий, другий –
випуклий***

обидва боки прямолінійні

***поєднання зубців із обома
прямолінійними боками та
обома випуклими***

обидва боки випуклі

Усі спостереження виконують на зубцях вторинних (додаткових) жилок між основними бічними жилками.

Розвинений листок: частка головних жилок на верхньому боці листка з антоціановим забарвленням

Відсутнє

низька

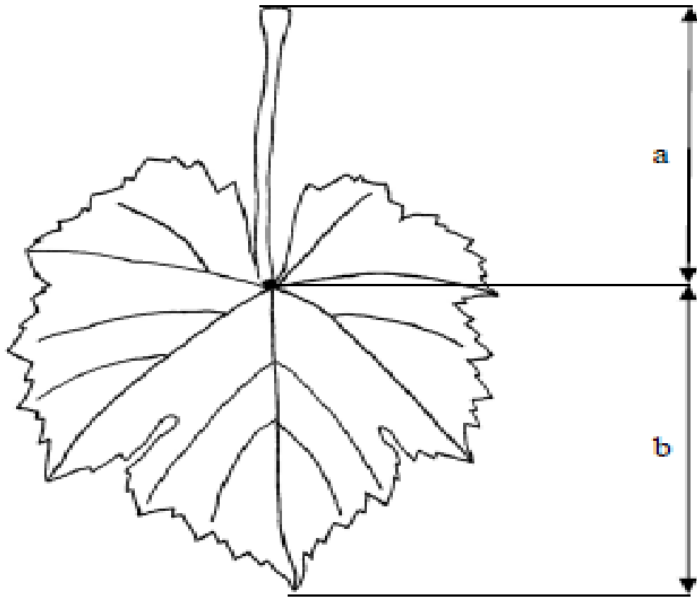
середня

висока

відсутнє або дуже низька	1	Garnacha tinta
низька	3	Muscat of Alexandria
середня	5	Dornfelder
висока	7	Deckrot
дуже висока	9	Cabernet Mitos

Цю ознаку слід обстежувати як частку від загальної довжини головних жилок з антоціановим забарвленням, переривчатість антоціанового забарвлення не зараховують до пропорції.

Розвинений листок: довжина черешка порівняно з довжиною середньої жилки

a – довжина черешка
b – довжина середньої жилки

значно коротша
коротша
однакова
довша
значно довша

Час початку досягання ягід

Обстежують, коли біля 50 % ягід на 50 % рослин пом'якшуються. Ягоди змінюють форму, коли злегка стиснути між пальцями.

Гроно: розмір (без ніжки)

дуже малй	1	Kober 5 BB
малий	3	Riesling
середній	5	Шасла біла
великий	7	Trebbiano Toscano
дуже великий	9	Nehelescol B

Гроно: за щільністю

Дуже нещільне

нещільне

середнє

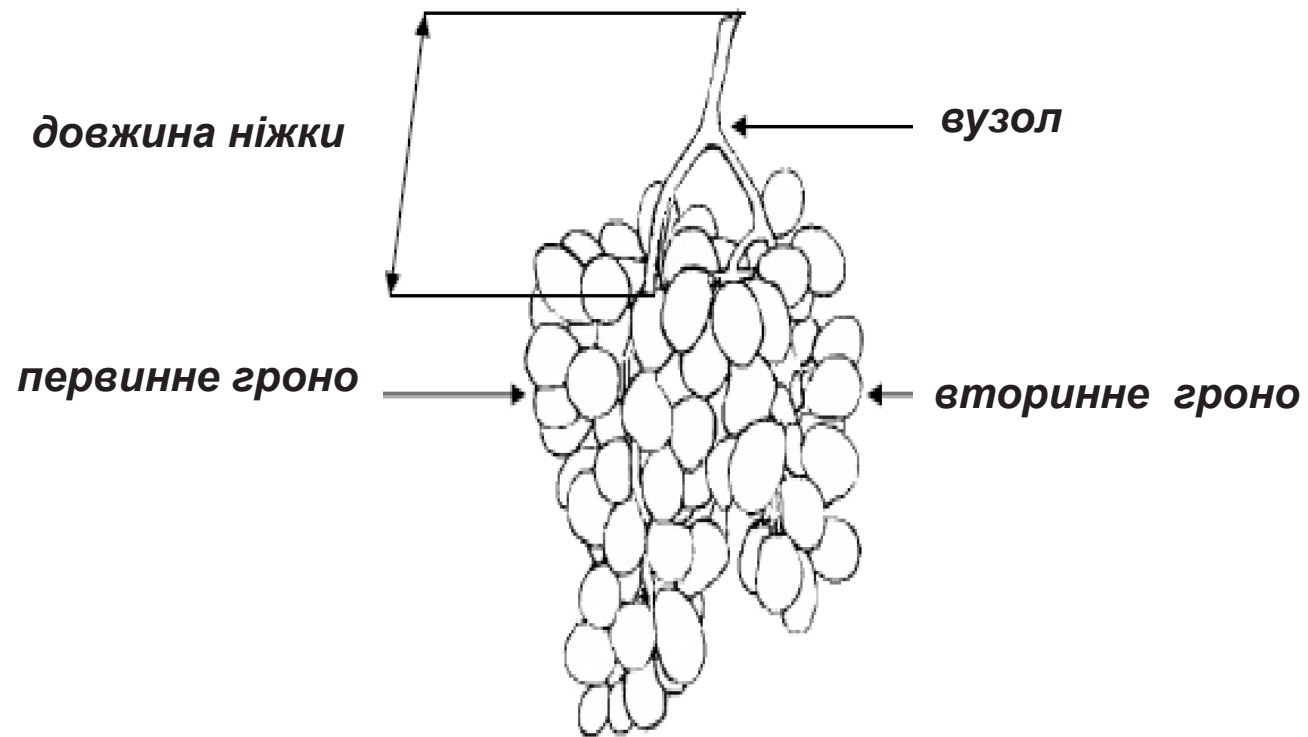
щільне

дуже щільне

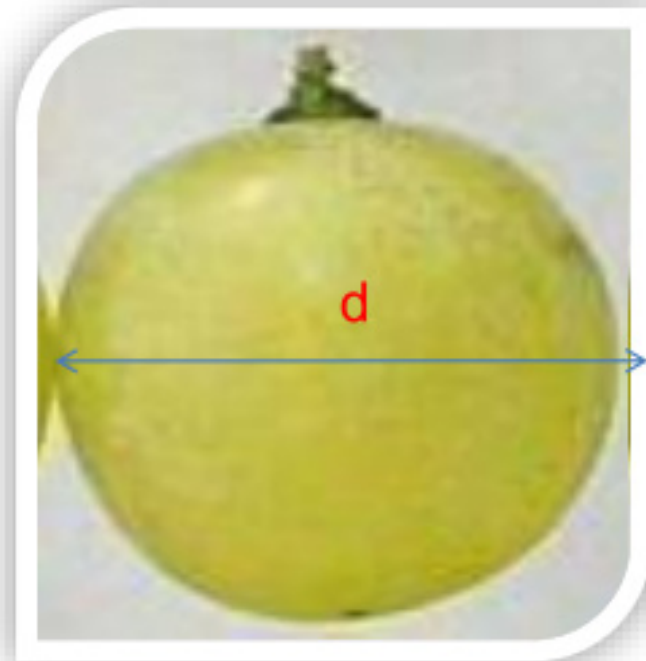
Гроно: за щільністю 1 – ягоди згруповані, добре видно плодоніжки; 3 – окремі ягоди, частково видно плодоніжки; 5 – щільне розміщення ягід, плодоніжки не видно, ягоди рухомі; 7 – ягоди не рухаються; 9 – ягоди стиснуті.

Гроно: ніжка первинного гроно за довжиною

дуже коротка	1	Сільванер
коротка	3	Gewürztraminer
середня	5	Marsanne
довга	7	Alphonse Lalavallee
дуже довга	9	Freisa

Ягода: розмір

дуже малий	1	Corinthe noir
малий	3	Рислінг
середній	5	Blauer Portugieser
великий	7	Muscat of Alexandria
дуже великий	9	Alphonse Lavallée

Ягода: форма

Сплюснута

куляста

широкоеліптична

вузькоеліптична

циліндрична

тупояйцеподібна

яйцеподібна

**обернено -
яйцеподібна**

рогоподібна

пальчикова

Ягода: забарвлення шкірки (без воскового нальоту)

Зелене

жовто-зелене

жовте

жовто-рожеве

рожеве

червоне

сіро-червоне

**темно-червоно-
фіолетове**

блакитно-чорне

чорне

Ягода: шкірка за товщиною

шкірка

тонка	1	Шасла біла
середня	2	Carignan
товста	3	Servant

Ягода: антоціанове забарвлення м'якоті

Відсутнє

наявне

відсутнє або дуже слабке	1	Піно чорний
слабке	3	Gamay de Bouze
помірне	5	Gamay de Chaudenay
сильне	7	Alicante Bouschet
дуже сильне	9	Deckrot

Ягода: твердість м'якоті

м'яка або слабко тверда
помірно тверда
дуже тверда

Ягода: особливий аромат

відсутній
мускатний
лабрусовий
трав'янистий
інший, ніж вищеперераховані

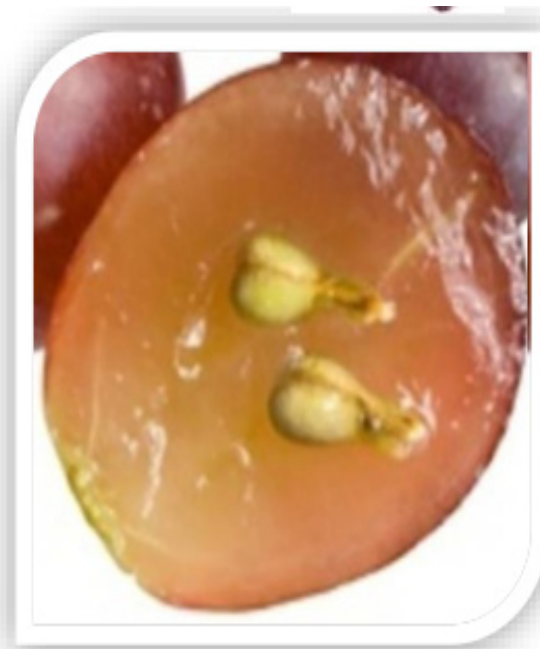
Ягода: утворення насіння

Відсутнє

рудиментарне

повноцінне

відсутнє	1	Corinthe noir
рудиментарне	2	Sultanina
повноцінне	3	Рислінг

1 – не формується насіння (партенокарпіки, типу Corinthe);

2 – насіння з м'якою оболонкою, зародок та ендосперм не повністю розвинені (стеноспермокарпіки, тип Sultanina);

3 – насіння цілком розвинене.

Здерев'янілий пагін: основне забарвлення

жовтувато-коричневе	1	Garnacha tinta
оранжево-коричневе	2	Malvar, Portugieser
темно-коричневе	3	Шасла біла В
червонувато-коричневе	4	3309 Couderc
фіолетове	5	Aestivalis Jäger

Листопад

Осіннє забарвлення листків винограду

1 - жовте

2 - темно-фіолетове

3 - коричневе з плямами

4 - яскраво-червоне

5 - з розсіяними рожевими плямами

ХВОРОБИ ВИНОГРАДУ СПРАВЖНЬОГО

Мілдью

Оїдіум

ХВОРОБИ ВІНОГРАДУ СПРАВЖНЬОГО

Антракноз

Гнилі різноманітної етіології

ХВОРОБИ ВИНОГРАДУ СПРАВЖНЬОГО

Чорна плямистість (фомопсис)

Фітоплазмові інфекції

ХВОРОБИ ВІНОГРАДУ СПРАВЖНЬОГО

Бактеріальний рак винограду

Вірусні ураження винограду

ШКІДНИКИ ВИНОГРАДУ СПРАВЖНЬОГО

Філоксера

Кліщі

Міністерство аграрної політики та продовольства України
Український інститут експертизи сортів рослин

АТЛАС
морфологічних ознак сортів винограду *Vitis* L.
(доповнення до Методики проведення експертизи сортів винограду (*Vitis* L.) на відмінність,
однорідність і стабільність)

Формат ...х.../...Папір крейдований.
Друк цифровий. Гарнітура Arial.
Умов. друк. арк ... Обл.-вид. арк. ...
Наклад 15 прим. Зам. № ...
Віддруковано з оригіналів замовника.
ФОП Корзун Д. Ю.
21027, а/с 8825, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.
Тел.: (0432) 603-000, 69-67-69.
e-mail: info@tvoru.com.ua
<http://www.tvoru.com.ua>

